

INGILIZ VA O'ZBEK TILLARIDAGI O'XSHASH HUSUSIYATLAR

Andijon davlat chet tillari instituti talabasi:

Egamberdiyeva Gulzoda Baxodirjon qizi

E-mail: Tel:

Ilmiy rahbar: Xamidov Nodirbek Zakirovich

Tel: +998916191484

Annotatsiya: Mazkur maqolada ingliz va o'zbek tillari o'rtasidagi o'xshashliklar fonetik, grammatik, leksik, sintaktik va semantik jihatdan tahlil etiladi. Tillararo umumiyliklar ta'limda samarali metodlar ishlab chiqish, tarjima jarayonini yengillashtirish hamda til o'rganuvchilarga qo'llanma bo'lishi mumkin. Maqola kontrastiv tahlil asosida yozilgan bo'lib, nazariy va amaliy yondashuvni o'z ichiga oladi.

Kalit so'zlar: ingliz tili, o'zbek tili, fonetika, grammatika, leksika, sintaksis, semantika, til o'rgatish

Аннотация: В данной статье анализируются сходства между английским и узбекским языками с фонетической, грамматической, лексической, синтаксической и семантической точек зрения. Языковые общие черты могут способствовать разработке эффективных методик обучения, упрощению процесса перевода, а также служить руководством для изучающих язык. Статья основана на контрастивном анализе и включает в себя как теоретический, так и практический подход.

Ключевые слова: английский язык, узбекский язык, фонетика, грамматика, лексика, синтаксис, семантика, обучение языку

Abstract: This article analyzes the similarities between the English and Uzbek languages from phonetic, grammatical, lexical, syntactic, and semantic perspectives. These linguistic commonalities can contribute to the development of effective teaching methods, facilitate the translation process, and serve as a guide for language learners. The article is based on contrastive analysis and incorporates

both theoretical and practical approaches.

Keywords: *English language, Uzbek language, phonetics, grammar, vocabulary, syntax, semantics, language learning*

Hozirgi globallashuv davrida xorijiy tillarni o'rganish, ayniqsa ingliz tilini egallash muhim ahamiyat kasb etmoqda. Har bir til o'ziga xos fonetik, leksik, grammatik va sintaktik xususiyatlarga ega bo'lsa-da, ular orasida muayyan o'xshashliklar ham mavjud. Ushbu maqolada ingliz va o'zbek tillari o'rtasidagi umumiyliklar, ayniqsa fonetika, morfologiya, sintaksis, semantika va leksika sohalaridagi o'xshashliklar tahlil qilinadi. O'zaro o'xshashliklarni aniqlash til o'rganishni osonlashtirish, tarjima jarayonida xatoliklarni kamaytirish va til o'rgatuvchilarga samarali metodik yondashuvlarni ishlab chiqishda yordam beradi.

Fonetika va fonologik o'xshashliklar

Ingliz va o'zbek tillari fonetik jihatdan turli til oilalariga mansub bo'lsa-da (ingliz tili — german tillari oilasi, o'zbek tili — turkiy tillar oilasi), ularning talaffuz tizimida ayrim o'xshashliklar mavjud.

Unli va undosh tovushlar tizimi: Ikkala tilda ham unli va undosh tovushlar mavjud. O'zbek tilida 6 ta asosiy unli tovush mavjud: a, e, i, o, u, ö (yo'llik variantlarda). Ingliz tilida esa 12 dan ortiq unli tovushlar mavjud, ammo /i/, /u/, /a/, /e/ kabi asosiy tovushlar ikkala tilda ham mavjud. Misol:

- O'zbekcha: “kitob” – /kitob/
- Inglizcha: “book” – /buk/

Bu yerda /u/ tovushi ikki tilda ham fonetik jihatdan o'xshash.

So'z urg'usi: Ikkala til ham urg'u bilan ishlaydi. O'zbek tilida odatda urg'u oxirgi bo'g'inga tushadi, ingliz tilida esa urg'u ko'pincha birinchi yoki ikkinchi bo'g'inga joylashadi. So'zning talaffuzi va ma'nosiga qarab urg'u o'zgarishi mumkin.

Misol:

- record (noun) – /'rekɔ:d/
- record (verb) – /rɪ'kɔ:d/

O'zbek tilida ham "yozuv" so'zining ohangida urg'u o'zgarishiga mos ma'no o'zgarishi kuzatiladi.

Grammatik (morfologik) o'xshashliklar

Grammatika har bir tilning asosiy tuzilmasini tashkil etadi. Ingliz va o'zbek tillari morfologik jihatdan ba'zi jihatlarda farqlansa-da, umumiyliklar ham mavjud.

So'z turkumlari: Ingliz va o'zbek tillarida quyidagi asosiy so'z turkumlari mavjud:

- ot (noun)
- fe'l (verb)
- sifat (adjective)
- ravish (adverb)
- olmosh (pronoun)
- bog'lovchi (conjunction)
- predlog (preposition – ingliz tili uchun)
- yuklama (o'zbek tili uchun)

Bu jihatdan ikki tilda grammatika tizimi muayyan o'xshashlikka ega, ya'ni har bir tilda so'zlar vazifasiga qarab tasniflanadi.

Zamonga oid fe'l shakllari: Ingliz tilida zamonlar tizimi ancha murakkab: oddiy, davomli, mukammal va mukammal davomli zamonlar mavjud. O'zbek tilida esa asosan uchta asosiy zamon: hozirgi, o'tmish va kelasi zamon mavjud. Shunga qaramay, har ikki tilda zamon ifodalash uchun fe'lning shakllari o'zgaradi.

Misol:

- I am reading a book. – Men kitob o'qiyapman.
- He wrote a letter. – U xat yozdi.

Bu yerda har ikki tilda fe'l shakllari vaqtni bildiradi.

Sintaktik o'xshashliklar

So'z tartibi: Ingliz tilida odatiy so'z tartibi – Subject + Verb + Object

(SVO). O'zbek tilida esa Subject + Object + Verb (SOV). Shunga qaramay, ba'zi holatlarda ikki til sintaksisda o'xshashlik ko'rsatadi.

Misol:

- O'zbekcha: Men kitob o'qidim.
- Inglizcha: I read a book.

So'zlarning funksional tartibi — subyekt, predikat va obyekt — ikkala tilda ham mavjud.

Soddalik va aniqlik: Ikkala til ham, ayniqsa zamonaviy yozma shaklda, soddalik va aniq ifoda berishga intiladi. Bu xususiyat maktab darsliklaridan tortib ilmiy adabiyotlarga kuzatiladi.

Leksik o'xshashliklar

So'nggi o'n yilliklarda ingliz tilidan o'zbek tiliga ko'plab so'zlar o'zlashdi: kompyuter, internet, market, biznes, menejer, ofis, mobil va boshqalar. Bu hodisa ingliz tilining xalqaro mavqeini aks ettiradi.

So'z yasashdagi o'xshashliklar: O'zbek tilida so'z yasash asosan qo'shimchalar yordamida amalga oshiriladi, ingliz tilida esa qo'shimchalar (prefix, suffix) orqali. Masalan:

- Teacher (teach + er) – o'qituvchi
- O'zbekcha: o'qituvchi (o'qi + tuvchi)

Bu yerda ikkalasi ham bir amalni bajaruvchi shaxsni bildiradi.

Semantik o'xshashliklar: Til o'rtasidagi semantik o'xshashliklar ham muhim ahamiyatga ega. Masalan, ayrim antonimlar, sinonimlar yoki metaforalar ikkala tilda ham bir-biriga mos keladi.

Misollar:

- Yorug'lik – Light
- Qorong'ulik – Darkness
- Hayot – Life
- O'lim – Death

Bu o'xshashliklar insoniyat umumiy tajribasidan kelib chiqadi va ko'plab tillarda universal semantik birliklar mavjudligini ko'rsatadi.

Tilshunoslik va ta'limdagi qo'llanilishi

Ushbu o'xshashliklar tilshunoslik fanida kontrastiv tahlil metodidan foydalangan holda chuqur o'rganiladi. Bu metod tillar orasidagi umumiylik va tafovutlarni aniqlashga yordam beradi. Ingliz tilini o'rganayotgan o'zbek o'quvchilari uchun bu o'xshashliklar o'quv jarayonini yengillashtiradi.

Yuqorida keltirilgan tahlillardan ko'rinib turibdiki, ingliz va o'zbek tillari orasida fonetik, grammatik, sintaktik, leksik va semantik jihatdan muayyan o'xshashliklar mavjud. Bu o'xshashliklar nafaqat ilmiy izlanishlar uchun, balki amaliy ta'lim jarayonida ham muhim ahamiyatga ega. Ushbu umumiyliklardan samarali foydalanish til o'rgatishda metodik yondashuvlarni takomillashtirish, tarjima jarayonini soddalashtirish va ikki tilda erkin muloqot qilish imkonini beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Crystal, D. (2003). *The Cambridge Encyclopedia of the English Language*. Cambridge University Press.
2. Ermatov, A., Tursunov, M. (2010). *Zamonaviy o'zbek tili*. Toshkent: O'qituvchi.
3. Richards, J.C., & Schmidt, R. (2010). *Longman Dictionary of Language Teaching and Applied Linguistics*. Pearson Education Limited.
4. Xudoyberganova, D. (2015). *O'zbek va ingliz tillari kontrastiv tahlili*. Toshkent: Fan.
5. Fromkin, V., Rodman, R., & Hyams, N. (2017). *An Introduction to Language*. Cengage Learning.
6. Qosimov, B. (2007). *Tilshunoslikka kirish*. Toshkent: O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi.